



Dil ve Bulanıklık İlişkisi Yusuf Atılğan - Aylak Adam Örneği

Şerife SAZAK İBİŞ¹

Dil ve Bulanıklık İlişkisi Yusuf Atılğan - Aylak Adam Örneği

The Relationship Between Language and Fuzziness Yusuf Atılğan – The Idle Man Example

Özet

Abstract

Sayısal bilim dallarında yaygın olarak kullanılan bulanıklık kavramı, disiplinler arası çalışmaların önem kazanmasıyla birlikte dil bilimi alanında da işlenmeye başlanmıştır. Daha çok mantık alanında kullanılan bulanıklık kavramı, ilk olarak asıl uzmanlık alanı matematik olan Lütfi Ali Askerzade tarafından bilgisayar biliminde kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Askerzade tarafından geliştirilen bulanık küme teorileri birçok araştırmacı tarafından çalışılmıştır. Bu çalışmada bulanıklık kavramı, farklı alanların yaptığı tanımlamalardan yola çıkılarak ele alınmış ve bu kavramın dil bilimi alanında nasıl bir görünüm sergileyebileceği aktarılma-ya çalışılmıştır. Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, yerli ve yabancı alan yazını temel alınarak bulanıklık kavramının tanımı, özellikleri ve çalışıldığı alanlar hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Yusuf Atılğan'ın Aylak Adam adlı eserinde bulanıklığı içeren tümceler numaralandırılarak sıralanmış ve bu tümcelerde geçen sözcük türleri; ad, adıl, sıfat ve belirteç olarak ayrı başlıklarda incelenmiştir. Son bölümde ise bulgular, sayısal bir şekilde yorumlanarak bulanıklığın hangi sözcük türünde yoğunlaştığı ve bunun sebepleri hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur.

The concept of fuzziness, which is widely used in numerical sciences, has started to be used in the field of linguistics as interdisciplinary studies have gained importance. The concept of fuzziness, which is mostly used in the field of logic, was first discussed comprehensively in computer science by Lütfi Ali Askerzade, whose main area of expertise is mathematics. Fuzzy set theories developed by Askerzade have been studied by many researchers. In this study, the concept of fuzziness is discussed based on the definitions made by different fields and it is tried to convey how this concept may appear in the field of linguistics. The study consists of three main parts. In the first chapter, information is given about the definition of the concept of fuzziness, its characteristics and the fields in which it is studied, based on domestic and foreign literature. In the second part, the sentences containing fuzziness in Yusuf Atılğan's work *Aylak Adam* are numbered and listed and the types of words used in these sentences are; they were examined under separate headings as noun, pronoun, adjective and determiner. In the last section, the findings were interpreted numerically and evaluations were made about which word type the fuzziness was concentrated in and the reasons for this.

Anahtar Sözcükler: Bulanıklık, bulanık sözcük, dil ve bulanıklık, dil bilimsel bulanıklık, sözlüksel bulanıklık

Key Words: Fuzziness, fuzzy word, language and blur, grammatical blur, lexical blur

Makale Türü: Araştırma

Paper Type: Research

1. Giriş

Bulanık kavramı; insan zihninin karmaşıklığını simgeleyen, günlük yaşamımızda rastladığımız birtakım durumlara karşı ne tepki vereceğimizi öngörülemez bir noktaya getiren

¹ Öğr. Gör. Dr., Başkent Üniversitesi Anadolu OSB Meslek Yüksekokulu, Makine Bölümü, ssazak@baskent.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9537-2103.

aynı zamanda da karar verme mekanizmamızda önemli rol oynayan bir unsurdur. Bulanık kelimesi kendi içinde belirsizlik, anlamsızlık, sınırların net çizilememesi vb. manalar taşır.

Bulanıklık, yapay zekânın alt dallarından biri olarak kabul edilir. Bulanık mantık uygulamaları; elektronik, makine, yazılım vb. mühendislik bilimlerinin yanında ekonomi, iktisat, matematik vb. alanlarda da sıklıkla kullanılır. Matematiğin ön planda olduğu bu bilimlerde, kullanılan aletlere talimat verilirken sözel ifadelerden yararlanılır. Örneğin, cam üretiminde kullanılan fırınların yıpranma oranları, yapılan ölçümlerle net olarak tespit edilebilirken, bu yıpranmaya neden olan etkenlerin analizinde birden fazla olasılık ortaya çıktığı için durum bulanıklaşır. Bu yıpranmaya neden olan faktörlerden biri, fırında kullanılan malzemenin miktarı ise bu miktarın sözel ifadesinde az, çok, birden fazla vb. sözcükler kullanılabilir. Böylelikle kullanılan dilsel birimler ile yeni bir komut sistemi modellenerek kurulmuş olur. Bu noktada matematik ve dil ilişkisi ortaya çıkar.

Bugüne kadar sayısal bilimlerde ele alınan bulanıklık, dil bilimi alanındaki disiplinler arası uygulamaların gelişim göstermesiyle birlikte sosyal bilimlerde de işlenmeye başlanan bir kavram haline gelmiştir. Dolayısıyla her iki bilim alanı arasında bilgi alışverişi ihtiyacı doğmuştur. Bu sayede geleneksel bakış açısından uzaklaşarak farklı bir bakış açısıyla her alana yeni bir yöntem geliştirilebilir.

Bu çalışmada söz varlığı açısından zengin olması dolayısıyla Yusuf Atılgan'ın Aylak Adam adlı romanı, kullanılan bulanık sözcükler açısından incelenerek bulanıklığın hangi yapılarla yoğunlaştığı ve bu yapıyı meydana getiren sözcük türlerinin neler olduğu ortaya konulacaktır.

Bir tümcede birden fazla bulanık ifade varsa sınıflandırmaya göre her başlık altında aynı tümceye yer verilmiştir. Tümcelerdeki bulanık ifadeler, koyu yazı tipi ile işaretlenmiştir. Ayrıca her tümcenin sonunda eserdeki sayfa sayısı bilgisi verilerek bulanık ifade oluşturan örnekler tanıklanmıştır.

2. Bulanıklık Kavramı

Bulanıklık kavramını felsefe açısından ele aldığımızda Cevizci (1999: 163) tarafından “*Kavramsal düzeyde, açık ve anlaşılır; net ve kesin olmama durumu. Bir şeyin belirgin özelliklerinin iyi seçilememesi hali.*” olarak tanımlandığını görüyoruz. Mantık alanı ile ilişkili olarak ise bulanıklık, Russell ve Norvig (2020: 477) tarafından “*bulanık kümelerdeki üyeliği açıklayan mantıksal ifadelerle akıl yürütme yöntemi*” biçiminde açıklanırken Grünberg ve Onart (1976: 93) tarafından “*Önermelerin tutarlılığı ile çıkarımların geçerliliğini belirleyen kuralları konu edinen bilim.*” olarak tanımlanmıştır.

Modern dil bilimi ve yapay zekânın aynı zamanlarda ortaya çıkıp birlikte geliştiklerini aktaran Russell ve Norvig (2020: 34-35), dili anlamak için sadece cümle yapıları değil konu ve

Şerife SAZAK İBİŞ

içeriklerin de kavranmasının gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Bilgiyi kalıplara sokarak onu bilgisayarın anlayacağı biçime dönüştürme düşüncesi ortaya çıkmıştır.

Fuzzy sözcüğü, bulanık anlamına geldiği için “puslu mantık”, “bulanık mantık” ya da doğru yanlış arasına düşüncüyü sıkıştırmadığından, doğruluğu derecelere ayırdığından dolayı “sacıklı mantık” olarak isimlendirilmiştir (Eryılmaz, 2015: 1).

Yapay zekâ tekniklerinden biri olarak kabul edilen bulanık mantık, Allahverdi (2002: 157) tarafından “*Tam ve kesin olmayan bilgilere dayanarak tutarlı ve doğru kararlar vermeyi sağlayan düşünme ve karar verme mekanizması.*” şeklinde açıklanmıştır.

Bulanık mantığın kurucusu olarak kabul edilen Lütfi Ali Askerzade (1965: 338) (bilinen ismiyle Lütfi Zadeh)², bulanık mantığın temeli olarak kabul edilen bulanık kümeyi “*süreklili üyelik derecelerine sahip bir nesne sınıfı*” olarak tanımlar ve böyle bir kümenin her nesneye 0 ile 1 arasında değişen bir üyelik derecesi atadığını ifade eder. Ayrıca fiziksel dünyada karşılaştığımız nesne sınıflarının kesin olarak tanımlanmış üyelik kriterlerine sahip olmadığını belirtir. Bu duruma, köpek, at, kuş vb. hayvan sınıfı üyeleri olmasını buna karşılık denizyıldızı, bakteri vb. nesnelere belirsiz bir statüye sahip olduğunu örnek verir.

Bulanık mantığı *kısmi küme üyeliğinin olduğu hâllerde, kural şartlarının kısmen tatmin olduğu ve sistem çıktılarının tahminleme ile hesaplandığı, bundan dolayı eşit [0]-[1] değerli kural tabanında çıktı düzgünlüğünün arttığı klâsik mantığın genişletilmesi* olarak açıklayan Vural (2002: 187), bulanık mantığın Aristoteles mantığı ile benzerlik gösterdiğini vurgulamıştır.

Klasik mantık anlayışı açısından konuya yaklaşan Ural (2004: 44), şu açıklamalarda bulunur:

Bir eleman A kümesine ait değilse onun değillesmesi olan \bar{A} kümesine ait olacaktır. Mesela bir elma kırmızı değilse (yani kırmızı elmalar kümesine ait değilse) \bar{A} kümesinin bir elemanı olacaktır. Fakat puslu mantığa göre kırmızı olmayan bir elma, eğer tam olarak yeşil de değilse belli bir yüzdeyle kırmızı olarak kabul edilebilir. Bu durumda en fazla kırmızı olan elmanın değeri 1 olarak en az kırmızı olan elmanın (yeşil elmanın) değeri 0 olarak kabul edilebilir.

Kati tanım ve sınırları bulunan terimler ifade eden klasik kümelerden farklı olarak, belirsiz ya da kesin olmayan, dolayısıyla dereceli olan terimleri ifade eden kümeler “puslu küme” olarak adlandırılırlar (Yüksel, 2006: 29). Ural (2004: 45), puslu mantıkta 1 ve 0 arasındaki değerlerin ifadesinde “*daha çok, en çok*” gibi kullanımların ara değer ifadelerinin ortaya çıkmasına yol açtığını ifade etmektedir. Dolayısıyla metinlerde kullanılan derecelendirme görevli yapılar, bulanık mantığın dildeki göstergelerine örnek teşkil edebilir.

² Keskenler, M. F. ve Keskenler, E. F. (2017). “Bulanık Mantığın Tarihi Gelişimi”, *Takvim-i Vekayi*, C. 5, No. 1, ss. 1-10.

Makine öğrenmesi ve doğal dil işlemedeki gelişmeler; gelişmiş algoritmalar, güçlü bilgisayarlar ve birçok uygulamanın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bulanık mantık yaklaşımı; araştırmacıların belirsiz ve kesin olmayan birçok kavram, değişken ve sistemi kurallar yardımıyla ifade etmesini sağlamaktadır. Bu şekilde, belirsiz koşullarda kontrol ve karar verme için bir alan sağlamaktadır. Bulanık mantık teorisi, gerçek dünyadaki problemlerin ölçülmesinde veya değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Bayrakdar ve Yücedağ, yaptıkları çalışmada sosyal aę kullanıcılarının yorum analizlerini olumlu ve olumsuzluk değerleriyle bulanık mantık yöntemi aracılığıyla tespit etmişlerdir (Bayrakdar ve Yücedağ, 2020: 709).

Dil bilimi açısından incelendiğinde İmer, Kocaman ve Özsoy (2011: 64)'un eserlerinde *bulanıklık (ambiguity)*, şu şekilde tarif edilmiştir:

Soyutlamada, bir söz dizimi yapısının birden çok anlambilimsel yorumunun bulunması özelliği; örn. "Ali annesini sever." tümcesinde anne Ali'ye ait olabileceği gibi bir başkasına da ait olabilir, başka bir deyişle tümce bulanıktır. Bulanık nitelmesi 'anlamı anlaşılmaz, bozuk veya dilbilgisi – dışı' nitelmelerinden farklıdır. Bir bulanık tümcenin her birinin kendi içinde yorumlanabilir birden fazla okuması vardır.

Crystal (2008: 204), sözlüğünde *fuzzy* madde başında, bu terimin matematikten türetilen ve bazı dil bilimciler tarafından kullanılan, bir dilsel birimin analizinde yer alan belirsizliğe atıfta bulunduğuna işaret etmiştir. Ayrıca sözlüksel öğelerin değişmeyen bir çekirdeğe sahip anlam bilimsel kategorileri temsil ettikleri için *fuzzy* teriminin değişken sınırları olması dolayısıyla birtakım anlam esnekliklerine izin verdiğini aktarmıştır. Dile bulanıklık katan öğeler olarak *biraz, oldukça, epey* sözcüklerini örnek olarak vermiştir.

İmrağ ve Toksöz Hozatlıoğlu (2020: 72), konuyla ilgili şu açıklamayı yapmıştır:

"Dersimiz bitti gibi." tümcesinden dersin henüz bitmediği ama bitmesine az kaldığı sonucu çıkmaktadır. İmrağ (2018: 63-65) tümcelerdeki bu tür olumsuzluğu bulanık olumsuzluk olarak terimlendirmiştir. Yazar, "gibi" ve "üzere" edatlarının, "neredeysel", "az kalsın", "az daha" gibi bazı zarfların ve "sayılmak" eyleminin tümcelerde bulanık olumsuzluk oluşturduğunu ifade etmiştir.

Olumluluğun net olmadığı yüklemeleri bulanık yüklem olarak açıklayan Terricabras (2015: 24), bulanık yüklem 0 ile 1 arasında sonsuz olarak bölünebilen bir aralığı belirttiğini ifade etmiştir. Terricabras'a göre bulanık yüklem, doğru bir şekilde derecelendiğinde matematiksel olarak ifade edilebilirler.

Doğal dilin söz dizimine bakıldığında en belirgin unsurların nesnelere atıfta bulunan adlar ve ad öbekleri (kareler, çukurlar) ve nesnelere arasındaki ilişkilere atıfta bulunan sıfatlar ve zarflarla birlikte eylemler ve eylem öbekleri olduğunu belirten Russell ve Norvig (2020: 272), *kırmızı, yuvarlak, sahte, başlangıç, çok katlı, en iyi arkadaş, birden fazla* gibi sözcükleri bulanık ifadelerle örnek olarak vermişlerdir. (s. 272).

Şerife SAZAK İBİŞ

Russell ve Norvig (2020: 273)'e göre “*Viyana geniş bir şehirdir.*” bulanık mantık yaklaşımıyla ele alındığında 0.8 derecesinde doğru olabilir. “*Paris, büyük bir şehirdir*” cümlesi 0.9 derecesinde doğru olabilir. Onlara göre cümlelerdeki her kavramı, çok boyutlu uzayda bir noktaya atamak ve ardından *büyük şehir* kavramı ile Viyana ve Paris arasındaki mesafeyi ölçmek, cümleleri bulanık ifadeden kurtaracaktır. Ayrıca bu cümleleri yorumlamanın bizim sezgisel dünya anlayışımıza karşılık geldiğini ancak çıkarım yapmayı zorlaştırdığını, bulanık mantığın alana bağlı olarak farklı kurallara ihtiyaç duyduğunu ifade etmişlerdir.

Kelime atomlarının başlarına ilave edilen ön sıfatlarla onların anlamları biraz daha daraltılır veya genişletilir. Bu ön kelimeler arasında —çok, —aşağı yukarı, —takriben, —yaklaşık, —oldukça, —biraz, —sıklıkla, —kabaca ve burada listesinin yapılamayacağı kadar çok kelime bulunur. Bir kelimeye verilen ön sıfatlarla bir bulanık küme oluşturulur. Mesela —kırmızı kelimesinin bir frekans aralığı vardır ki, bunlardan bir tanesi gerçek kırmızı diğerleri kırmızı tonlardır. Kırmızının tonları da böylece ön sıfatlarla belirtilebilir (Şen'den aktaran Eryılmaz, 2015: 49-50).

Her yüklem herhangi bir zarf aracılığıyla puslu kılınabilir. Esasen Askerzade, önermelerin doğruluk değerlerini sayılarla değil kelimeler ile ilişkilendirmiştir. Bir yüklem farklı doğruluk değerleri almasını sağlayan zarflar bu amaca hizmet eden yardımcı unsurlardır (Ural, 2004: 56). Bulanık mantığın uzman tahminlerini ya da yaklaşımlarını kullandığına dikkat çeken Ertuğrul (1996: 4), bu kavramın ayrıca *hızlı, geniş, biraz* ya da *yeşile bakan mavi* gibi öznel ya da bulanık unsurları içerme kapasitesine sahip olduğunu belirtir.

Bulanık mantık, modelleme ve hesap yaparken günlük konuşma dilinde geçen sözel belirsizlikleri işin içine katma imkânı sağlar (Karakaşoğlu, 2008: 55). Bulanık küme teorisi *az, sık, orta, düşük, çok, birçok* gibi dilbilimsel yapılar aracılığıyla dereceli veri modellemesini ortaya koymaktadır. (Nabiyev, 2003: 640).

Konusal roller açısından bulanıklık kavramını ele alan Sebzecioğlu (2022: 230-231), çalyleminin birçok anlamı ifade edebileceğini aktararak konuyu şu şekilde örneklendirmiştir:

a. çal- {Kılıcı, Konu, Araç}

[Ali] KILICI [türküyü] KONU [kırık bir sazla] ARAÇ çal-dı.

b. çal- {Kılıcı, Konu, Kaynak}

[John] KILICI [benzin istasyonundan] KAYNAK [100 litre benzin] KONU çal-dı.

c. çal- {Kılıcı, Konu, Hedef}

[Can] KILICI [kabuk bağlamaya yüz tutmuş kızarık yarasına] HEDEF [bir kova çamur] KONU çal-dı.

3. Aylak Adam Eserindeki Bulanık İfadeler

Bulanık ifadeler, Erdoğan Boz'un eseri³ temel alınarak sınıflandırılmıştır. Bu bağlamda adlar, *sözlüksel anlamlı birimler*; adılar, sıfatlar ve belirteçler ise *dil bilgisel anlamlı birimler* başlığına dâhil edilerek incelenmiştir.

3.1. Sözlüksel Anlamlı Birimler

3.1.1. Adların Oluşturduğu Bulanık İfadeler

3.1.1.1. Bungun

Hava sıcaktır; **bungundu** (s. 82).

Tümcede yüklem görevinde kullanılan *bungun* adı sıcaklığın hangi boyutta olduğuna dair net bir bilgi taşımadığı için tümceyi bulanıklaştırmıştır.

3.1.1.2. Genç

Parlak saçlı, ince bıyıklı bir **genç** geldi yakınına oturdu (s. 15).

Tümcede sıfat öbeğinde kullanılan *genç* adı, hangi yaş aralığına gönderme yapıldığının bilinmemesi nedeniyle tümceyi bulanıklaştırmıştır. Örneğin, 18-30 yaş arası insanlar genç kabul edilebilirken 18-35 yaş arasında olan insanlar da genç olarak değerlendirilebilir. Genç ve yaşlı sözcükleri arasındaki sınırı belirleyen net bir aralık mevcut değildir.

3.1.1.3. Ilık

Güneşliydi, **ılıktı** (s. 35).

Tümcede yüklem görevinde kullanılan *ılık* adı, dereceli olma ve bu derecelerin hangi terime karşılık geldiğinin belirsizliği nedeniyle tümceyi bulanıklaştırmıştır. Örneğin, havanın ılık olma kriterini hangi değerler arasındaki sıcaklığın sağladığına dair kesin bir bilgi yoktur.

3.1.1.4. Serin

i. İçerisi **serindi** (s. 73).

ii. Su **serindi** (s. 77).

Yukarıdaki tümcelerde yüklem görevinde kullanılan *serin* adı, bulanıklık meydana getirmiştir. Çünkü serin olma ölçütünün hangi derecelere tekabül ettiği ile ilgili kesin bir kural söz konusu değildir.

³ Boz, Erdoğan (2020). "Türkiye Türkçesinde Sözcük Türleri Üzerine Bir Tasnif Denemesi", Uluslararası Yunus Emre Sosyal Bilimler Dergisi, S.1, s.1-10.

3.1.1.5. Sıcak

- i. Hol **sıcaktı** (s. 4).
- ii. Öf, **sıcak** burası (s. 50).
- iii. Hava **sıcaktı**; bungundu (s. 82).
- iv. **Sıcaktı**, kuruydu (s. 59).

Puslu ifadeler, örneğin “sıcak oluş”, bir olasılık durumundan ötürü değil, bu ifadenin içerdiği “sıcaklık” kavramının tanımındaki eksikliklerden kaynaklanan bir belirsizlik taşımaktadır. Nitekim bir Eskimo’nun “havanın sıcak oluşu”ndan kastettiği şey ile bir Arap’ın kastettiği şey birbirinden farklıdır. Bunun sebebi, her ikisinde de “havanın sıcak oluşu” gibi ortak bir nosyon bulunmasına karşın, bu nosyonun, yaşadıkları coğrafyanın iklim koşullarına bağlı olarak farklı bir biçimde ortaya çıkması; dolayısıyla her insan için ortak bir tanımının bulunmuyor olmasıdır (Yüksel, 2006: 24-25). Yukarıda sıcak sözcüğünün kullanıldığı tümceler göreceli olma durumları dolayısıyla bulanık ifade olarak kabul edilebilir.

3.1.1.6. Soğuk

- i. **Soğuk** (s. 6).
- ii. Dışarı **soğuktu** (s. 122).
- iii. Buna verilecek karşılık belliydi: “Öyleyse tanışalım.” deyip kadının koluna girmesi, “Ne **soğuk**. Sıcak bir yere girip bir şeyler içsek.” demesi gerekiyordu (s. 29).
- iv. Dışarının **soğuşundan** sonra burası ona sıcak geliyordu (s. 15).
- v. Su **soğuk** (s. 87).

Yukarıdaki tümcelerde bulunan *soğuk* sözcüğü, göreceli olma özelliği gösterdiği için tümcelere bulanıklık katmıştır.

3.1.1.7. Uzun

Uzunlar ahmak olur, derler (s. 64).

Tümcedeki *uzun* adı, bulanıklık ifadesi oluşturmuştur. Çünkü bir insanın uzun olarak değerlendirilmesi için boyunun kaç cm olması gerektiğiyle ilgili bir bilgi yoktur. Kimisi 1.70 cm boyundaki bir insanı uzun olarak kabul ederken kimisi de 1.80 cm ölçüsünü uzunluk kavramının sınırı olarak kabul edebilir. Ya da 1.90 cm uzunluğundaki bir insan, 2.00 cm olan birine göre kısadır. Dolayısıyla bu konuyla ilgili net bir kural koymak mümkün değildir.

3.1.1.8. Yakın

Sami kendininkini getirdi, onun **yakınna** yerleştirdi (s. 8).

Bu tümcede *yakın* adı, bulanıklık ifadesi meydana getirmiştir. Çünkü yakınlık kavramını oluşturan ölçü biriminin net olarak kaç olduğu ile ilgili bir kesinlik söz konusu değildir. İnsanların algısına, deneyimlerine göre bu ölçütler değişiklik gösterebilir.

3.1.1.9. Zayıf

Bizlerden çok yedikleri halde böyle **zayıf** oluşlarına şaşıyorum (s. 93).

İnsanların zayıf olarak değerlendirilebilmeleri için kaç kilonun altında olmaları gerektiği konusunda ilgili netlik bulunmamaktadır. Yaş, cinsiyet, metabolizma hızı gibi birden fazla faktörün insan kilosuyla ilgili değişkeni belirlediği bilinmektedir. Dolayısıyla tümcede geçen *zayıf* sözcüğü tümceyi bulanıklaştırmıştır.

3.2. Dil Bilgisel Anlamlı Birimler

3.2.1. Adılların Oluşturduğu Bulanık İfadeler

3.2.1.1. Bazı

Çoğu ayakta duruyor, **bazıları** oturup bekliyorlardı (s. 15).

Yukarıdaki tümcede geçen *bazı* belirsizlik adılı, kaç insanı ifade ettiğinin belirsizliği sebebiyle tümcede bulanıklık meydana getirmiştir.

3.2.1.2. Biri

Birisi bekleyecek beni (s. 9).

Tümcede bulunan *birisi* belirsizlik adılı kimi ifade ettiğinin bilinmezliği nedeniyle tümcede bulanık bir ifade oluşturmuştur.

3.2.1.3. Çoğu

i. Gelenlerin **oğu** kadın (s. 10).

ii. **oğu** ayakta duruyor, bazıları oturup bekliyorlardı (s. 15).

iii. Masaların **oğu** boştu (s. 65).

iv. **oğu** yalandı ama, onu dinlemek hoşuma gidiyordu (s. 101).

Yukarıdaki tümcelerde geçen *oğu* adılı belirsiz bir miktar ifade etmesi sebebiyle tümcede bulanıklık oluşturmuştur.

3.2.2. Sıfatların Oluşturduğu Bulanık İfadeler

3.2.2.1. Açık

i. **Açık** mavili B. idi (s. 36).

ii. Devety Yksekaldırım'dan, **açık** mavi Tophane'den yana yürüyordu (s. 35).

iii. Donu **açık** pembedir (s. 52).

iv. Birinin yağmurluğu devetüyü, öbürününki **açık** maviydi (s. 35).

v. Güler, bir **açık** mavi ile kara uyuşması içinde ona doğru geliyordu (s. 64).

vi. Kapıdan hızla çıkıp **açık** mavi yağmurluğu görünce yavaşladı (s. 125).

Yukarıdaki tümcelerde geçen *açık* sıfatı, tümcelerde bulanık bir ifade meydana getirmiştir.

3.2.2.2. Alaca

i. Ortada **alaca** örtülü bir masa vardı (s. 73).

ii. **Alaca** örtünün üstüne bir onluk koydu (s. 79).

iii. Ayşe'nin odasına doğru yürürken masanın **alaca** örtüsü üstünde duran kâğıdı gördü (s. 106).

Alaca sözcüğü, Türk Dil Kurumu tarafından “*İki veya daha çok renkli.*”⁴ şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere *alaca* adı kendi içinde birden fazla renk içerebilir ve bu renklerin hangi renkler olduğu belli değildir. Bu durum da tümceye bulanık bir ifade katmıştır.

3.2.2.3. Az

Az kıllı bacaklar (s. 45).

Miktar ifade eden *az* sözcüğü, belirli bir sınır (sayı, nitelik vb.) ifade etmemesi dolayısıyla tümceye bulanıklık katmıştır.

3.2.2.4. Bazı

Bazı geceler kesiliveren bağırmarlar, fısıltılar, somya gıcırıtları duyardı (s. 5).

Bazı sözcüğü *gece* sözcüğünü nitelemiş ve hangi gecelere işaret ettiğinin belirsizliği sebebiyle tümceye bulanık bir ifade katmıştır.

3.2.2.5. Belli Belirsiz

Kıyıdan, yaşayanların **belli belirsiz** sesleri geliyordu (s. 110).

Belli belirsiz ikilemesi bu tümcede sıfat görevinde kullanılmış ve tümceye bulanık bir ifade kazandırmıştır.

⁴ <https://sozluk.gov.tr/> (18.07.2023).

3.2.2.6. Bir

i. Çabucak atölyemde daha bir yığın resmi olduğunu, isterse **bir** gün uğrayıp görebileceğini söyledim (s. 18).

ii. Sinemaya gitse, biliyordu, başının ağrısı artacak, içinde hep o **bir** yere geç kaldığı duygusu olacaktı (s. 124).

iii. Yağlıboya kokan, bildik, ılık **bir** yel çarptı yüzüne (s. 27).

iv. Düşünde, Güler’le ılık **bir** denizde yüzdüler (s. 75).

Yukarıdaki tümcelerde kullanılan *bir* sözcüğü, kendi içinde belirsiz bir anlam taşımaya dayısıyla kendisinden sonra gelen ifadeyi bulanıklaştırmıştır.

3.2.2.7. Birkaç

i. Birkaç tanıdık aile gelecek (s. 20)

ii. Burun kanatlarını gerip **birkaç** kere kokladı (s. 114).

iii. Birden büyük dişli kadın, Sacide, gişeden bilet alan **birkaç** kişi kafasından silindiler (s. 113).

Birkaç sözcüğü, iki sayısına işaret edebileceği gibi beş sayısına da gönderim yapabilir. Dayısıyla sayı olarak net bir ifade taşımaz. Yukarıdaki tümcelerde kullanılan birkaç sözcüğü tümcelere bulanıklık ifadesi katmıştır.

3.2.2.8. Bol

i. Bir ‘Aslan Yatağı Sokağı’ var, **bol** dönemeçli (s. 7).

ii. Dese, Güler’le beş sefer de bu aynı yerde değil, gene buna benzer, gireni çıkkanı **bol** bir başka pastanede buluşurlardı (s. 55).

Bol sıfatı, belirli bir rakamı göstermemesi sebebiyle tümcelere bulanık bir anlam yüklemiştir.

3.2.2.9. Boz

i. İşte şu durgun, **bozumsu** deniz! (s. 109)

ii. İçlerinden en anlayışlıları bile ‘Bu deniz.’ derler, yeşilimsi maviyle açık mavi **boz** renkle iyi uyuşmuş (s. 91).

Boz sözcüğü Türk Dil Kurumu tarafından “açık toprak rengi, kül rengi”⁵ şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımdan hareketle sözcüğün işaret edebileceği renkler; kahverengi, gri vb. renk-

⁵ <https://sozluk.gov.tr/> (21.07.2023).

lerdir. Dolayısıyla boz rengi akılda net bir rengi oluşturmayacağı için kullanıldığı tümcelere bulanık bir ifade katmış olur.

3.2.2.10. Büyük

i. **Büyük** caddeye girdi (s. 22).

ii. Daldı mı, **büyük** şehir insanı kornalar, çanlar, küfürler, gıcırtilar, çarpmalarla kendine geliyordu (s. 48).

iii. On gündür beş kere bu **büyük**, çok masalı, kişiliksiz pastanede buluşmuşlar; hep vaktinden önce gelmişti (s. 54).

iv. Ya bu geniş kalçalı, **büyük** butlu çocuk? (s. 79)

v. **Büyük** butlu çocuk... (s. 79)

vi. Birden **büyük** dişli kadın, Sacide, gişeden bilet alan birkaç kişi kafasından silindiler (s. 113).

Yukarıdaki tümcelerde kullanılan *büyük* sözcüğü; *cadde*, *şehir*, *pastane*, *but*, *diş* sözcüklerini nitelemiştir. Bu sözcüklerin hangi orandaki büyüklüğü ifade ettikleri ise belirsizdir. Örneğin büyük bir şehir ibaresi, yüz ölçümü 2.000 km² olan şehir için kullanılırken 38.000 km² yüz ölçümlü bir şehir hakkında da kullanılabilir.

3.2.2.11. Çoğu

i. **Çoğu** geceler adam ya öğrencilerin yazılı ödevlerini düzeltir ya da gazete okur (s. 61).

ii. Neden **çoğu** geceler içtiğini söylemekten utanıyordu (s. 119).

iii. **Çoğu** geceler burada birlikte okurduk (s. 105).

iv. Ben **çoğu** geceler içiyorum, dedi (s. 120).

v. **Çoğu** günler işleri olduğu için, mühendisle müdür öğle yemeklerinde bulunmazlardı (s. 84).

vi. **Çoğu** zaman bunun ya mevsimi geçmiş ya gelecek bir yemek oluşu tuhaftı (s. 116).

vii. **Çoğu** geceler, o gün üstünde en uzun durduğu cümle gelip onu bulurdu (s. 31).

Yukarıdaki tümcelerde geçen *çoğu* sıfatı belirsiz bir miktar ifade etmesi sebebiyle tümcelerde bulanıklık oluşturmuştur.

3.2.2.12. Çok

i. Yol **çok** kısa geldi ona (s. 13).

ii. On gündür beş kere bu büyük, **çok** masalı, kişiliksiz pastanede buluşmuşlar; hep vaktinden önce gelmişti (s. 54).

Tümcelerdeki *çok* sıfatı, miktarın belirsiz olmasından dolayı tümcelerde bulanıklık meydana getirmiştir.

3.2.2.13. Daracak

O **daracak** kumsala çabuk varmak istiyordu (s. 109).

Tümcedeki *dar* sıfatı, küçük, yetersiz bir alanı belirtmiştir. Ancak bu alanın boyutu belirsiz olduğu için tümce bulanıklaşmıştır.

3.2.2.14. Dolgun

Çıkarlarken **dolgun** bahşişler bırakmış, ona bir “Güle güle.” dedirtememişti (s. 118).

Tümcedeki *dolgun* sıfatı, bahşişin fazlalığını belirtmek için kullanılmıştır. Ancak bahşiş oranı tam olarak belli olmadığı için tümce bulanıklaşmıştır.

3.2.2.15. Fazla

Fazla param yok (s. 50).

Fazla sıfatı paranın az olmasını belirtmiş ve bu miktarın sınırının olmamasından dolayı tümce bulanıklaşmıştır.

3.2.2.16. Genç

Kılıksız bir **genç** adam koca koca yapılara girip çıkarak büyük şehirde iş arıyordu (s. 16).

(bk. 3. 1.1. 2.)

3.2.2.17. Geniş

i. **Geniş** caddede ondan başka kimse yoktu (s. 62).

ii. **Geniş** karyolanın üstüne oturup kalktı (s. 74).

iii. Ya bu **geniş** kalçalı, büyük butlu çocuk? (s. 79)

iv. İki haftadır **geniş** salondaki yemek masasında, Naciye ablanın “misafir”leri arasında - artık Ayşe gibi Naciye abla diyordu - onun da bir “yer”i vardı (s. 84).

v. Anahtar deliğine de benziyordu; acayıp, **geniş** bir anahtar deliğine (s. 106).

Ölçü birimi olarak kullanılan geniş sözcüğü, belirttiği ölçünün belirsiz olması sebebiyle tümcelere bulanık bir ifade katmıştır. Örneğin bir salonun geniş olarak nitelenmesi için kaç metrekaire olmasının gerekliliği belirsizdir.

3.2.2.18. İlk

i. Yağlı boya kokan, bildik, **ilk** bir yel çarptı yüzüne (s. 27).

ii. Düşünde, Güler’le **ilk** bir denizde yüzdüler (s. 75).

(bk. 3. 1. 1. 3.)

3.2.2.19. İnce

İnce uzun çocukla birlikte gelip birlikte giderlerdi (s. 41).

Tümcede geçen ince sözcüğü, zayıflığı belirtmek için kullanılmıştır. Ancak bir insanın zayıf olarak değerlendirilmesi için kaç kilonun altında olması gerektiği belirsiz olduğu için tümce bulanıklaşmıştır.

3.2.2.20. İri

Bu kır saçlı, orta yaşlı, **iri** burunlu adamın Eleni'yi sıkıştırdığını bilmek neşesini artırıyor (s. 20).

Tümcede burnu niteleyen iri sıfatı, tam bir ölçü ifadesi belirtmemesi sebebiyle tümceye bulanıklık katmıştır.

3.2.2.21. Kalın

O gün bu **kalın** kaşlı manav bana kocaman kese kâğıdını uzatıp, “— Razakı seversiniz siz.” (s. 109)

Tümcede kaş sözcüğünü niteleyen *kalın* sıfatı, kaşın *gür* olduğunu ifade etmiştir. Gür olma durumunun belirli bir sınırı olmaması dolayısıyla tümcede bulanıklık hâkimdir.

3.2.2.22. Kısa

i. Düşünüyordu: “Çağımızda geçmiş yüzyılların bilmediği, **kısa** ömürlü bir yaratık yaşıyor.” (s. 10).

ii. **Kısa** boyluydu, çevikti (s. 102).

Kısa sıfatı; ilk tümcede ömür, ikinci tümcede ise boy sözcüğünü nitelemiştir. Örneğin, kısa ömür ifadesinde ortalama bir insan ömrünün kaç yıl olduğu sürekli değişiklik gösterebilen bir durumdur. Dolayısıyla tümcelerde bulanıklık mevcuttur.

3.2.2.23. Kimi

i. **Kimi** geceler düşümde babamı korkunç ölümlerle birkaç kere öldürürdüm (s. 101).

ii. **Kimi** geceler komşu kadınlar olurdu (s. 114).

iii. **Kimi** gece odama girip cebimdeki ufak paraları çalıyordu (s. 103).

Kimi sıfatı, tümcelerde *bazı geceler* anlamında kullanılmış ve tümcelere bulanıklık katmıştır.

3.2.2.24. Koyu

i. **Koyu** mavi miydi, yoksa yeşil mi? (s. 37)

ii. **Koyu** mavi mi? (s. 39)

iii. **Koyu** maviydi (s. 46).

iv. **Koyu** mavi (s. 48).

Tümcelerde mavi sözcüğünü niteleyen koyu sıfatı, mavinin tam olarak hangi tonuna gönderme yapıldığının belirsizliği sebebiyle tümceye bulanık bir ifade katmıştır.

3.2.2.25. **Kötü**

Kötü yazarın yasak bölgesi (s. 6).

Kötü sözcüğü, yazarın olumsuz özellikleriyle ön plana çıkan biri olduğunu belirtmiştir. Ancak bir insanın kötü olarak kabul edilmesi için hangi özelliklerde olması gerektiğiyle ilgili bir kural yoktur. Dolayısıyla tümcede bulanıklık mevcuttur.

3.2.2.26. **Kuru**

i. Pansiyonun bütün işi üç **kuru** kadının elinden çıkıyor (s. 93).

ii. Dünyada bu kadar **kuru** bir kadın olacağını sanmazdı (s. 78).

Tümcelerde kullanılan kuru sıfatı, zayıflık kavramına işaret etmiştir. Zayıf olarak değerlendirilebilmek için kaç kilogram altında olmak gerektiğinin bir kuralı olmadığı için tümcelerde bulanık bir ifade hâkimdir.

3.2.2.27. **Küçük**

i. Bilgiç, **küçük** erkekler vardı (s. 100).

ii. Üstüne **küçük**, beyaz bir giysi atılmış (s. 107).

Yukarıdaki tümcelerde kullanılan *küçük* sözcüğü; *erkek ve giysi* sözcüklerini nitelemiştir. İlk tümcede yaş, ikinci tümcede ise boyut anlamında kullanılan küçük sözcüğü tümcelere bulanık bir ifade katmıştır.

3.2.2.28. **Morumsu**

Dudaklarının solgun, **morumsu** kırmızılığında yer yer ince çatlaklar vardı (s. 113).

Tümcede kullanılan *morumsu* sözcüğü; mora benzeyen, moru andıran gibi anlamları içerir. Dolayısıyla morumsu sözcüğü; mor, kırmızı, mavi gibi renkleri barındırabilir. Ama bu renkte hangisinin ağır bastığı belirsizdir.

3.2.2.29. **Orta**

i. Bu kır saçlı, **orta** yaşlı, iri burunlu adamın Eleni'yi sıkıştırdığını bilmek neşesini artırıyor (s. 20).

Şerife SAZAK İBİŞ

Yukarıdaki tümcede geçen orta yaş ifadesi, hangi yaş aralığına gönderim yapıldığının belirsizliği nedeniyle tümcede bulanıklık meydana getirmiştir. Ortalama bir insan ömrünün 100 yıl olduğu kabul edilirse orta yaş, 40-50 yıllık bir zamana işaret edebilir ancak ortalama değiştiğinde durum yine değişiklik gösterecektir.

ii. Kahve, orta şekerli olsun, diyeli beri ağzını açmamıştı da ondan mıydı? (s. 46)

Bu tümcede orta sıfatı, şeker oranının belirsiz olmasına yol açmıştır. Örneğin 1 fincan kahveye atılan 1 çay kaşığı şeker, kahveyi orta hale getirebileceği gibi 1 buçuk çay kaşığı şeker de orta şekerli kriterine uygun olabilir.

3.2.2.30. Sayısız

i. Ona teyzesinin gözleriyle bakan bu kadının, etinin değişik ücretinden söz edişi belki buldukları yerde sayısız erkeklerle yaptığı pazarlıkların alışkanlığındandı (s. 113).

ii. Bu şehirde onun sayısız anıları vardı (s. 111).

Sayıtı tam olarak belli olmayan ve sonsuz bir varlığı işaret eden sayısız sıfatı, tümceleri bulanıklaştırmıştır.

3.2.2.31. Sıcak

(bk. 3. 1. 1. 5.)

i. Buna verilecek karşılık belliydi: “Öyleyse tanışalım.” deyip kadının koluna girmesi, “Ne soğuk. Sıcak bir yere girip bir şeyler içsek.” demesi gerekiyordu (s. 29).

ii. Sigarasından düşen sıcak külün yanağında yaktığı yeri oğuşturdu (s. 93).

iii. Bütün sıkıntım tez geçen bu sıcak kül yanığı diye düşündü (s. 93).

iv. Oysa en hoşlandığı, bir çöl bitkisi gibi rahat, sıcak kumdaki bu yatıştı (s. 77).

v. Kıydan gelen kadın sesinin ahengi, insana bulanık havada sıcak, geniş yataklı bir odanın özlemine duyuyordu (s. 78).

3.2.2.32. Soğuk

(bk. 3. 1. 1. 6.)

i. Garsonu çağırıp içtiği soğuk sütün parasını verdi (s. 38).

ii. Sokakta, ciğerleri soğuk havayla dolup boşaldıkça içinde korkunç bir güç duyuyordu (s. 21).

iii. Ancak banyoda, soğuk suya girince rahatlayabildi (s. 82).

3.2.2.33. Süreksiz

Kulağının değdiği karından yavaş, süreksiz bir gurultu duydu (s. 114).

Tümcede belirli olmayan bir sürenin ifadesi kullanılmış ve tümce bulanıklaşmıştır.

3.2.2.34. Ufak

Bir saat sonra gazino dolmağa, gülüşmeler artmağa başladığı zaman bir **ufak** şişeyle bir cacık daha istedi (s. 107).

Ufaklık kavramı tümcede boyut olarak kullanılmıştır. Bir eşyanın boyutunun küçük ya da büyük olması tamamen görecelidir. Bu durum da tümceyi bulanıklaştırmıştır.

3.2.2.35. Uzak

Beni **uzak** bir yere götür (s. 65).

Uzaklık kavramını belirleyen net bir uzaklık birimi bulunmamaktadır. 200 km uzaklıktaki bir yer de uzak sayılabileceği gibi 500 km de uzak olarak addedilebilir.

3.2.2.36. Uzun

(bk. 3. 1. 1. 7)

i. İstemiyordum; bunu kazıyan salt karşı evde oturması mümkün **uzun** tırnaklı bir kız yüzünden kazımış olsun (s. 7).

ii. Çantasının üstünde **uzun** tırnaklı uzun parmakları vardı (s. 10).

iii. Çantasının üstünde uzun tırnaklı **uzun** parmakları vardı (s. 10).

iv. Artık **uzun** zaman buraya gelemeyecekti (s. 30).

v. Bir ara uzaklardan gelen bir gök gürültüsü, gittikçe azala azala **uzun** zaman sürdü, sonra bitti (s. 84).

vi. Açılınca **uzun** boylu bir kadın girdi (s. 64).

vii. Bu kadın **uzun** topuk modasını kısıların çıkardığını bilmiyor mu (s. 64)

viii. Oyma tahtadan, **uzun** saçaklıydı (s. 74).

ix. Çıkarlarken baktı o **uzun** boylu, uzun topuklu kadın yoktu (s. 65).

x. Çıkarlarken baktı o uzun boylu, **uzun** topuklu kadın yoktu (s. 65).

xi. **Uzun** zaman bırakmadı (s. 59).

xii. İnce **uzun** çocukla birlikte gelip birlikte giderlerdi (s. 41).

xiii. Bir ara uzaklardan gelen bir gök gürültüsü, gittikçe azala azala **uzun** zaman sürdü, sonra bitti (s. 84).

xiv. **Uzun** zaman arada içerek onun anlattıklarını dinledi (s. 119).

xv. **Uzun** zaman kaldı (s. 82).

3.2.2.37. Yarı

Bu kere, **yarı** karanlıkta da olsa, salt ona bir yabancıymış gibi gelen kendi şişkin yüzünü göstermemek için öptüğünü sanıyordu (s. 59).

Yarı sıfatı, tam olmama anlamını karşıladığı için tümcede bulanık bir ifade meydana getirmiştir.

3.2.2.38. Yaşlı

i. Başıyla karşıdan gelen bir **yaşlı** kadını gösterdi (s. 90).

ii. **Yaşlı** kadın yanlarından geçti (s. 90).

iii. Acaba o **yaşlı** hoca daha sağ mıydı? (s. 37)

iv. Yanına oturduğu **yaşlı** adamın burnunun tepesinde ucu sivri bir ben vardı (s. 76).

v. Sağındaki **yaşlı** adam çocuklara bir şeyler söylüyordu (s. 81).

vi. Bu ince, kıpırdak, **yaşlı kadını** ilk gördüğünde nasıl şaşırmıştı! (s. 85).

İnsanların genç ya da yaşlı olmasını belirleyen yaş sınırları belirsizdir. Örneğin geçmiş zamanlarda 50 yaşındaki biri yaşlı olarak değerlendirilirken günümüzde bu yaş grubundaki insanlar orta yaşlı olarak değerlendirilir. Bu belirsizlik ise bulanıklığı meydana getirir.

3.2.2.39. Yeşilimsi

İçlerinden en anlayışlıları bile ‘Bu deniz.’ derler, **yeşilimsi** maviyle açık mavi boz renkle iyi uyuşmuş (s. 91).

Yeşilimsi ifadesi içinde yeşili, maviyi, turkuaz gibi renkleri barındırır. Dolayısıyla ifade edilen rengin belirsiz olması sebebiyle tümce bulanıklaşmıştır.

3.2.2.40. Yüksek

i. Bu önüne üç ayaklı **yüksek** iskemleler sıralanmış temiz çinko tezgâhlı, küçük yere ilk giren oydu (s. 11).

ii. Filiz yeşiline boyalı tahta yapı, çevresindeki **yüksek** ağaçların altında, olduğundan daha küçük görünüyordu (s. 73).

iii. **Yüksek** pencerelerin birinden bir kadın, karşı kaldırımdaki eli paketli kocakarıya bir şeyler anlatıyordu (s. 36).

Tümcelerde kullanılan *yüksek* sözcüğü, ölçünün belirsizliği sebebiyle bulanık bir ifade meydana getirmiştir.

3.2.3. Belirteçlerin Oluşturduğu Bulanık İfadeler

3.2.3.1. Ağır ağır

Merdivenleri **ağır ağır** indi (s. 28).

Ağır ağır ikilemesi eylemin ne kadar yavaşlıkta yapıldığını net olarak ifade etmediği için tümcede bulanıklık oluşturmuştur.

3.2.3.2. Arada

i. Arada, “Bu yıl kömür kıtlığı olacakmış!” diye mırıldanır (s. 61).

ii. Oysa bir kere daha onun dostluğundan şüphelenecek, “**Arada** resim satın aldığım için mi...” diye düşünenecek (s. 9).

Arada sözcüğu, tümcelerde zaman açısından belirsizliğe gönderim yaptığı için bulanıklığa yol açmıştır.

3.2.3.3. Ara sıra

i. Ara sıra benden yana da bakarsın elbet abi, dedi (s. 8).

ii. Ara sıra mutfakta ağız dalaşları oluyor (s. 94).

iii. Ara sıra bacakları birbirine değiyor mu diye masanın altına kaçamak bakıyorum (s. 86).

Nadiren, bazen gibi anlamlara gelen *ara sıra* sözcüğu, tümcelerde zamandan dolayı bir belirsizliğe yol açmıştır.

3.2.3.4. Aylardır

Burası **aylardır** hiç değişmemişti (s. 119).

Bu tümcede geçen *aylardır* zarfı, bu ibarenin kaç ayı kapsadığının bilinmemesi sebebiyle bir bulanıklık oluşturmaktadır. Örneğin üç ay ve altı ay ifadelerinin ikisi de aylar ibaresine işaret edebilir ancak arada zaman açısından bir belirsizlik mevcuttur.

3.2.3.5. Az

Az durun (s. 12).

Biraz anlamında kullanılan *az* sözcüğu zaman açısından belirsizliğe işaret ettiği için tümceye bulanık bir ifade katmıştır.

3.2.3.6. Az önce

Birden **az önce** kararsız sokağa çıkalıberi duymak istediğinin hep bu koku olduğunu anladı (s. 6).

Tümcede geçen *az önce* ibaresi zaman bakımından netlik belirtmediği için tümceye bulanıklık katmıştır.

3.2.3.7. Az sonra

Az sonra kadın dönüp ona baktı (s. 22).

Az sonra belirteci, zaman açısından belirsizlik taşıdığı için tümceye bulanık bir ifade katmıştır.

3.2.3.8. Bazen

Bazen insanı bir yangın kulesi de çağırır (s. 111).

Bazen sözcüğü, zaman bakımından netlik ifadesi taşımadığı için tümceye bulanıklık katmıştır.

3.2.3.9. Bir akşam

Bir akşam onu yemeğe götürmek isteyince, “— Evde yiyemem sonra. Anlarlar.” demişti (s. 64).

Tümcedeki *bir akşam* belirteci, herhangi bir zamanı aktardığı için tümcede bulanıklığa yol açmıştır.

3.2.3.10. Bir ara

i. Bir ara kalkar dolaptan buğulu üzümler getirirdim (s. 105).

ii. Bir ara uzaklardan gelen bir gök gürültüsü, gittikçe azala azala uzun zaman sürdü, sonra bitti (s. 84).

Bir ara belirteci, belirsiz bir zaman dilimine işaret ettiği için tümcelerde bulanıklık meydana getirmiştir.

3.2.3.11. Biraz

i. Bayan, çıkınca biraz dolaşır mıyız? (s. 17)

ii. Haydi, biraz çabuk ol canım (s. 22).

Crystal (2008: 204), sözlüğünde biraz sözcüğünü anlama bulanıklık katan birim olarak değerlendirmiştir. Miktar açısından belirsiz bir ifade olan biraz sözcüğü, tümcelerde bulanıklığa yol açmıştır.

3.2.3.12. Bir gün

i. Bir gün geleceğini, resimlerimi merak ettiğimi, yalnız belki kötü bir huyu olduğunu, ikinci görüşünde konuştuğu kimselere ‘siz’ diyemediğini söyledi (s. 18).

ii. Bir gün atölyeye uğrarım (s. 78).

Bir gün belirteci, kesin bir zamanı belirtmediği için tümcelerde bulanık bir ifade oluşturmuştur.

3.2.3.13. Bir zaman

Bir zaman okudu (s. 16).

Bir zaman belirteci, kesin olmayan bir zamana işaret ettiği için tümceyi bulanıklaştırmıştır.

3.2.3.14. Böyle

Böylesi değildi (s. 114).

Bu tümcede geçen *böyle* belirteci, tümcede bulanıklık oluşturmuştur.

3.2.3.15. Çok

i. Çok mu durmuştu kapıda? (s. 6)

ii. Daha beş saatten **ok** beklemesi gerek (s. 15).

Çok sözcüğü tümcelerde belirteç görevinde kullanılmış ve zaman ifadesiyle ilgili bir belirsizlik oluşturduğu için tümceler bulanıklaşmıştır.

3.2.3.16. Çok kere

Yağmursuz sabahlar bu bir damla gökyüzü onu şehr in havasını tahminde **ok kere** yanılır (s. 5).

Çok kere belirteci, tümcede eylemin belirsiz bir sayıda yapıldığını ifade etmiş ve bulanıklık oluşturmuştur.

3.2.3.17. Eskiden

Eskiden burada adamın ne bokun soyu olduğunu anlayan bir garson vardı (s. 119).

Tümcede kullanılan *eskiden* belirteci, süre olarak ne kadar geçtiğini tam olarak belirtmediği için tümcede bulanıklık meydana getirmiştir.

3.2.3.18. Geç

i. Kahvaltıda babam dn gece **geç** geldiğimi söyledi (s. 19).

ii. Artık sabahları **geç** kalkıyordu (s. 31).

iii. Sabahları **geç** kalkmaya alışmış bir insan, bir gece yatarken, “Yarın erken kalkmam gerek” diye düşünüp ertesi sabah istediği vakitte uyanınca nasıl şaşarsa o da saatine bakınca oyle şaştı (s. 46).

Geç belirteci, tümcelerde net olmayan bir zaman ifadesi oluşturduğu için bulanıklık meydana getirmiştir.

3.2.3.19. Geçen

Geçen de doktora sordum (s. 9).

Geçen belirteci zaman tanımı açısından tümcede bulanıklık oluşturmuştur.

3.2.3.20. Hafiften

i. Başında **hafiften** bir ağrı vardı (s. 110).

Tümcedeki *hafiften* belirteci, ağrının ölçüsünü net olarak belirtmemesi nedeniyle tümcede bulanıklık meydana getirmiştir.

3.2.3.21. Hızlı

i. **Hızlı** yürüyordu (s. 109).

ii. Artık **hızlı** yürüyordu (s. 41).

Tümcelerde geçen *hızlı* sözcüğü, gerçekleştirilen eylemin hızını tam olarak belirtmemesi sebebiyle tümcede bulanıklık oluşturmuştur.

3.2.3.22. İleri

Gitti **ileride** boş bir yere oturdu (s. 10).

Öte anlamında kullanılan *ileri* belirteci, uzaklık kavramı açısından belirsizlik oluşturduğu için tümcede bulanıklık meydana getirmiştir.

3.2.3.23. İrili ufaklı

Kiracılar **irili ufaklı** on kişiydiler (s. 84).

Tümcede kullanılan *irili ufaklı* belirteci, karşılıklı ilişkisi oluşturan ikileme olarak tümcede bulanık bir ifade meydana getirmiştir.

3.2.3.24. Pek

Salon **pek** kalabalık değildi (s. 10).

Pek belirteci, tümcede bulanık bir ifade oluşturmuştur.

3.2.3.25. Serin

Gece **serin** olacak gibiydi (s. 37).

(bk. 3.1.1.4.)

3.2.3.26. Seyrek

Oysa onu bu caddeye pek **seyrek** gönderirdim: Binde bir, güzel bir filmi görsün diye (s. 3).

Nadiren anlamında kullanılan *seyrek* belirteci, eylemin sıklığını tam olarak belirtmediği için tümcede bulanıklığa yol açmıştır.

3.2.3.27. Sıcak

i. Dışarının soğuğundan sonra burası ona **sıcak** geliyordu (s. 15).

ii. Artık **sıcak** değildi ama ağır, ezici bir havaydı (s. 82).

(bk. 3.1.1.5.)

3.2.3.28. Sık sık

i. Çocukluğunda, eski evde **sık sık** hizmetçi değışirdi (s. 5).

ii. **Sık sık** bacaklarını okşayıp öpmem korkmadığıma kendimi inandırmak için mi? (s. 91).

iii. **Sık sık** burnunu çekiyor diye kadını bıraktı (s. 29).

iv. Kadının çocuk gibi **sık sık** burnunu çekişi onu daha kadınlştırıyor, hoşuna gidiyordu (s. 29).

v. Pilav yerken **sık sık** su içerdi (s. 86).

Tümcelerde kullanılan *sık sık* belirteci, tam olarak hangi aralıkla eylem tekrarının gerçekleştiğinin belirsiz olması nedeniyle tümcelerde bulanık bir ifade meydana getirmiştir.

3.2.3.29. Yaşlı

i. Ama daha **yaşlı** gösteriyordu (s. 42).

(bk. 3. 2. 2. 38.)

3.2.3.30. Yaşlıca

i. **Yaşlıca**, yüzü türtük bir kadındı (s. 78).

Yaşlıca sözcüğü Türk Dil Kurumu tarafından “*biraz yaşlı olan*”⁶ şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımdan yola çıkıldığında kaç yaş üstü insanların yaşlı olarak adlandırılabileceğinin belirsizliği, “biraz” ibaresinin kavrama katmış olduğu belirsizlik ile birleşir ve ifade daha da bulanıklaşır.

3.2.3.31. Yavaş

Yavaş yürüyordu (s. 72).

Yavaş sözcüğü tümcede eylemin hızının belirsiz olması sebebiyle bulanıklık ifadesi oluşturmuştur.

⁶ <https://sozluk.gov.tr/> (14.07.2023).

3.2.3.32. Yıllardır

Yıllardır aradığını bulur bulmaz yitirmesine sebep olan bu saçma, alaycı düzene boyun eğmiş gibi kendini koyverdi (s. 126).

Tümcede kullanılan *yıllardır* sözcüğü, kaç yılı kapsayan bir ifade olmasının belirsizliği sebebiyle tümcede bulanıklığa yol açmıştır.

4. Sonuç

Tablo 1: Eserdeki Bulanık İfade Dağılımları

Aylak Adam Eserindeki Bulanık İfadeler		
Sözlüksel Anlamalı Birimler	Adlar	17
Dil Bilgisel Anlamalı Birimler	Adıl	3
	Sıfat	40
	Belirteç	32
	TOPLAM	92

Tümcelerde kullanılan 9 ad, toplam 17 farklı tümcede bulanıklık meydana getirmiştir. 3 adıl, toplam 6 kez bulanıklık işaretlemiştir. Tümcelerde kullanılan 40 sıfat, toplam 108 farklı tümcede, 32 belirteç ise 47 tümcede bulanıklık yapısını oluşturmuştur. Bu sonuca göre tümcelerde bulanıklığı oluşturan sözcük türlerinden en az kullanılanı adılar, en fazla kullanılanı ise sıfatlardır. Bu sıfatlar arasında en fazla kullanılan *uzun* sıfatı, 15 farklı tümcede görülmüştür. Eserdeki tümcelerde bulanıklığı meydana getiren yapıların çoğunun belirteç ve sıfat olması, bu yapıların *en, çok, daha* vb. derecelendirme ifadelerini üzerine alabiliyor olmasıdır. Çünkü bu tarz ifadeler, bir araya geldikleri sözcüklerde miktar bakımından belirsizlik ve bulanıklığa yol açarlar.

Dil ile ilgili metinlerde bulanıklık hakkında sayısal analizler yapılarak metinlerin bulanıklık yüzdeleri saptanabilir. Böylece metinlerde netlik, kesinlik, olumluluk, olumsuzluk vb. bulanıklıkla ilişkili ögeler kapsamında anlam bilimsel düzeydeki oranlar belirlenerek yeni bir sonuca ulaşılabilir. Bu tarz çalışmalar, gerek geleneksel yöntemle gerekse yapay zekânın sunmuş olduğu programlar ile birlikte analiz edildiğinde disiplinler arası yapılmış çalışmaların sayısı artacak ve dil bilimi konusuna yeni bir bakış açısı kazandırılmış olacaktır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu makale için etik kurul izni alınmasına gerek yoktur. Araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

Makale tek yazarlıdır.

Destek Beyanı

Araştırma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Çıkar Beyanı

Makale tek yazarlıdır. Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Kaynaklar

- Atılgan, Y. (1959). *Aylak Adam*, İstanbul: Varlık Yayınevi.
- Bayrakdar, S. ve Yücedağ, İ. (2020). Sosyal Ağlarda Yorum İçerik Tahmini İçin Bulanık Mantık Tabanlı Metinsel Anlam Çıkarım Yaklaşımının Analizi. *Politeknik Dergisi*, 23(3), 707-711.
- Boz, E. (2020). Türkiye Türkçesinde Sözcük Türleri Üzerine Bir Tasnif Denemesi. *Uluslararası Yunus Emre Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 1-10.
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Crystal, D. (2008). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*, USA: Blackwell Publishing.
- Eryılmaz, H. E. (2015). *Fuzzy (Bulanık) Mantık Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Grünberg, T. ve Onart, A. (1976). *Mantık Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dili Kurumu Yayınları.
- İmer, K.; Kocaman, A. ve Özsoy, S. A. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- İmrağ, Ö. S. ve Toksöz Hozathoğlu, D. (2020). Olumluluğun Biçimsel Dillerdeki Sembolik Gösteriminde Bulanık Mantık Yaklaşımı. *Diyalog / Sonderausgabe: 85. Jahre Germanistik in der Türkei*, 66-77.
- Karakaşoğlu, N. (2008). *Bulanık Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ve Uygulama*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keskenler, M. F. ve Keskenler, E. F. (2017). Bulanık Mantığın Tarihi Gelişimi. *Takvim-i Vekayi*, 5(1), 1-10.
- Nabiyev, V. V. (2003). *Yapay Zekâ – Problemler – Yöntemler – Algoritmalar*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Russell, S. ve Norvig, P. (2020). *Artificial Intelligence A Modern Approach*, USA: Pearson Global Edition.
- Sebzecioğlu, T. (2022). *Rol Kuramı ve Türkçede Konusal Roller*, Ankara: Sonçağ Yayıncılık.

Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi, 14.07.2023)

Terricabras, J. M. (2015). Language, Fuzzy Logic, Metalogic, (Ed. R. Seising, E. Trillas ve J. Kacprzyk), *Towards the Future of Fuzzy Logic*, Switzerland: Springer Cham.

Ural, Ş. (2004). Puslu (Fuzzy) Mantık. *Mantık, Matematik ve Felsefe I. Ulusal Sempozyumu* 26-28 Eylül 2004, 43-58, Çanakkale: Gamze Yayıncılık.

Vural, M. (2002). Düşünce Tarihinde Mantık: Aristoteles Mantığından Bulanık Mantığa. *Kutadgu Bilig: Felsefe – Bilim Araştırmaları*, 0(2), 179-192.

Yüksel, Y. (2006). *Puslu Mantık ve Felsefi Arka Planı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zadeh, L. A. (1965). Fuzzy Sets. *Information and Control*, 8, 338-353.

Extended Summary

Fuzziness, which is considered one of the sub-branches of artificial intelligence, has begun to be addressed in various subjects in the field of linguistics with the increase in interdisciplinary studies. Fuzzy logic, which has many different definitions by different researchers, is defined by Allahverdi (2002: 157) as “The thinking and decision-making mechanism that enables making consistent and correct decisions based on complete and imprecise information.” It is explained as follows. Lütfi Ali Askerzade (1965: 338), who is considered the founder of fuzzy logic, defines the fuzzy set, which is considered the basis of fuzzy logic, as “a class of objects with continuous membership degrees” and states that such a set assigns a membership degree varying between 0 and 1 to each object.

At the beginning of fuzzy, Crystal (2008: 204) pointed out that this term, derived from mathematics and used by some linguistics, refers to the ambiguity involved in the analysis of a linguistics of a linguistic unit. He also stated that since lexical items represent semantic categories with an unchanging core, the term fuzzy allows for some semantic flexibility due to its variable boundaries. He gave as examples the words a little, quite a bit, as elements that add ambiguity to the language.

Fuzzy expressions were classified based on the work of Erdoğan Boz (2020). In this context, nouns are lexical meaningful units; pronouns, adjectives and determiners were examined by including them under the heading of grammatical meaningful units.

i. Hot

An example of fuzziness created by nouns from lexical meaningful units is given below.

1. The holl was hot (s. 4).
2. Ugh, it's hot in here (s. 50).
3. The weather was hot; it was soupy (s. 82).
4. It was hot, it was dry (s. 59).

Fuzzy expressions, such as “being hot” carry an ambiguity not due to a possibility, but due to the deficiencies in the definition of the concept of “temperature” contained in this expression. As a matter of fact, what an Eskimo means by “the weather being hot” and what an Arab means are different from each other. The reason for this is that although they both have a common notion of “the weather being hot”, this notion emerges differently depending on the climatic conditions of the geography they live in; therefore it does not have a common definition for every person (Yüksel, 2006: 24-25). The sentences above in which the word hot is used can be considered as fuzzy expressions due to their relative nature.

ii. Some

Below is an example of a fuzzy expression formed by pronouns from grammatical meaningful units. Most were standing, some were sitting and waiting (s. 15).

Some of the indefinite pronouns in the sentence above have created ambiguity in the sentence due to the uncertainty of how many people they refer to.

iii. Grizzly

An example of a fuzzy expression formed by adjectives from grammatical meaningful units is explained below.

1. Here is this calm, grizzly sea! (s. 109)

2. Even the most understanding among them say, "This is the sea." grizzly blue and light blue match well with the dun color. (s. 91).

The Word grizzly is defined by the Türk Dil Kurumu as "light earth color, ash color. Based on this definition, the colors that the word can refer to are; brown, gray etc. are colors. Dolayısıyla boz rengi akılda net bir rengi oluşturmayacağı için kullanıldığı tümcelere bulanık bir ifade katmış olur.

iv. Little

1. Miss, can we take a walk around when we get out? (s. 17)

2. Come on, hurry up, dear (s. 22).

Crystal (2008: 204), evaluated the word "a little" in his dictionary as a unit that adds ambiguity to the meaning. The word "a little", which is an ambiguous expression in terms of quantity, caused ambiguity in the sentences.

As a result of the study, it was determined that 3 of the structures that create ambiguity in sentences are pronouns, 9 are nouns, 32 are determiners and 40 are adjectives. According to this result, the least used word types that create ambiguity in sentences are pronouns, and the most used are adjectives.

Most of the structures that create ambiguity in the sentences in the work are determiners and adjectives and these structures can take on rating expressions.

Words such as hot, long, weak, close used in sentences are words that can establish a relationship of opposition as well as adding ambiguity to the sentence.

Engineering, nature etc. fuzzy logic system, machinery, etc. in sciences. While they are largely successful in their use, it has been determined that the use of fuzzy words in the field of linguistics causes ambiguity.

While numerical analysis of texts is carried out, the fuzziness issue can be examined in more detail and the blur percentages of the desired text can be determined.